

*MASTER
NEGATIVE
NO . 92-80769-1*

MICROFILMED 1993

COLUMBIA UNIVERSITY LIBRARIES/NEW YORK

as part of the
"Foundations of Western Civilization Preservation Project"

Funded by the
NATIONAL ENDOWMENT FOR THE HUMANITIES

Reproductions may not be made without permission from
Columbia University Library

COPYRIGHT STATEMENT

The copyright law of the United States - Title 17, United States Code - concerns the making of photocopies or other reproductions of copyrighted material.

Under certain conditions specified in the law, libraries and archives are authorized to furnish a photocopy or other reproduction. One of these specified conditions is that the photocopy or other reproduction is not to be "used for any purpose other than private study, scholarship, or research." If a user makes a request for, or later uses, a photocopy or reproduction for purposes in excess of "fair use," that user may be liable for copyright infringement.

This institution reserves the right to refuse to accept a copy order if, in its judgement, fulfillment of the order would involve violation of the copyright law.

AUTHOR:

SALLUSTIUS
CRISPUS , C .

TITLE:

C . SALLUSTI CRISPI
EPISTULAE AD CAESAREM

. . .

PLACE:

LIPSIAE

DATE:

1921

Master Negative #

92-80769-1

COLUMBIA UNIVERSITY LIBRARIES
PRESERVATION DEPARTMENT

BIBLIOGRAPHIC MICROFORM TARGET

Original Material as Filmed - Existing Bibliographic Record

87ST
IF21

Suásoriae, 1921.

Sallustius Crispus, C.

C. Sallusti Crispi Epistulae ad Caesarem senem
de re publica, recensuit Alphonsus Kurfess.
Lipsiae, In aedibus B. G. Teubneri, 1921.

vi, 28 p. 17 $\frac{1}{2}$ cm. (On cover: Bibliotheca
scriptorum Graecorum et Romanorum Teubneriana,
1768)

Restrictions on Use:

TECHNICAL MICROFORM DATA

FILM SIZE: 35

REDUCTION RATIO: 11X

IMAGE PLACEMENT: 1A IIA IB IIB

DATE FILMED: 8/2/92 INITIALS

FILMED BY: RESEARCH PUBLICATIONS, INC WOODBRIDGE, CT

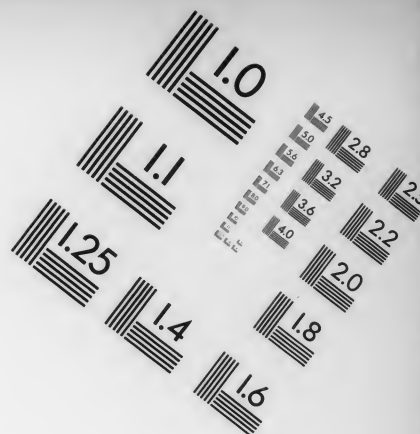
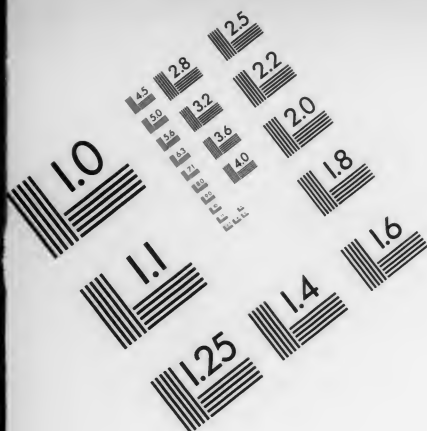

AIM

Association for Information and Image Management

1100 Wayne Avenue, Suite 1100
Silver Spring, Maryland 20910

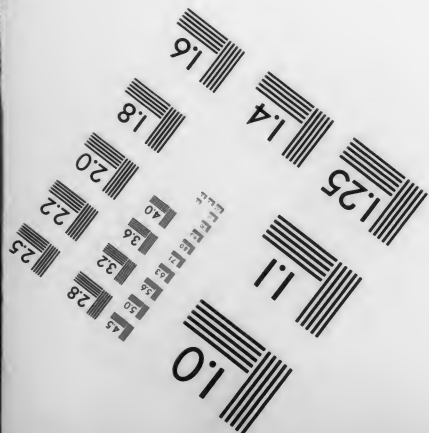
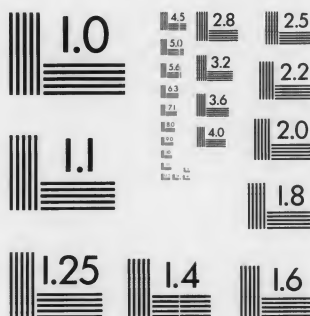
301/587-8202

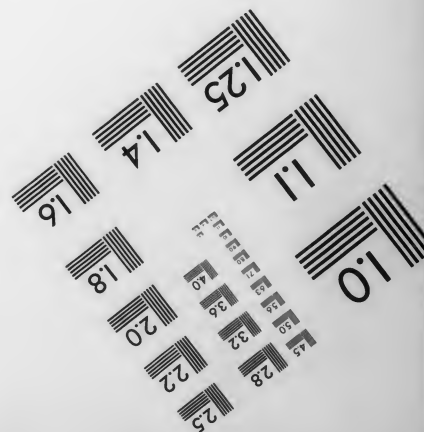
Centimeter

Inches

MANUFACTURED TO AIM STANDARDS
BY APPLIED IMAGE, INC.

BIBLIOTHECA
SCRIPTORVM GRÆCORVM ET ROMANORVM
TEVBNERIANA

SALLVSTIVS
EPISTVLAE AD CAESAREM

EDIDIT
A. KVRFESS

1768

LIPSIÆ
IN AEDIBVS B.G. TEVBNERI

1517-1518

Columbia University
in the City of New York

LIBRARY

C. SALLUSTI CRISPI
EPISTULAE
AD CAESAREM SENEM
DE RE PUBLICA

RECENSUIT

ALPHONSUS KURFESS

COLUMBIA
UNIVERSITY
LIBRARY

LIPSIAE IN AEDIBUS B.G. TEUBNERI MCMXXI

33-14544

ALSPULICO

YTIRIVIMU

V 87ST
IF 21

LIPSIÆ: TYPIS B. G. TEUBNERI

Printed in Germany

33-14544 July 19. 1932 Re.
20 DA

OTTONI SCHROEDER

SOCIETATIS

ANTIQUARUM LITTERARUM STUDIOSAE

ABHINC QUINQUAGINTA ANNOS CONDITAE

1869

PRINCIPI

1919

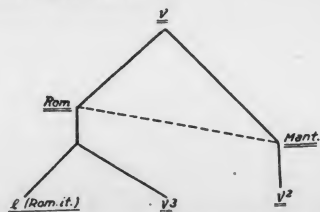
S.

Sallusti epistolae

1

Epistularum ad Caesarem senem de re publica textus nititur codice Vaticano lat. 3864 (V) s. IX/X. membran. (fol. 127^a—133^b), quo codice accuratissime descripto atque collato Ed. Hauler (Wien. Stud. 17 [1895] p. 122—151) post Henricum Jordan (Recogn. Berolini 1867, ²1876, ³1887) collationem auxit atque emendavit. Qui contra opinionem Jordani, qui genuinum textum libri cuiusdam antiquioris medio aevo scripti arbitrio librarii correctum esse sibi persuaserat, certis mihi videtur probavisse argumentis, originem codicis V ad ipsam antiquitatem redire vel potius proavum huius libri inter eas eclogas Sallustianas numerandum esse, quas primo et altero p. Chr. n. saeculis factas esse constat. Hoc igitur tenendum est, ut hic codex recensionem antiquiorem reddat quam archetypus ceterorum codicum. Ceterum de indole huius libri velim legas, quae Axel W. Ahlberg in 'Prolegomenis in Sallustium' cap. IV p. 104—118 (Gotoburgi 1911) scripsit.

Quae cum ita sint, eas quoque lectiones, quae ad orthographiam pertinent quaeque nonnullis fortasse nugae videntur esse, meo iure, ut in recensione, in apparatus recepti. Praeterea eodem Haulero monente (ibid. p. 104—121 'Junge Handschriften und alte Ausgaben zu Sallust') editiones resperi vetustissimas: editionem principem Romanam a. 1475 (= *Rom.*) et Mantuanam a. 1476—1478 (= *Mant.*), unde codices recentiores Vat. 3415 a. 1484 (V²) et Urbin. 411 a. 1478—1482 (V³) descriptos esse Haulerus l. l. probavit et hoc stemmate illustravit:

In tanta orbis terrarum perturbatione atque tumultu quoniam fieri non potuit, ut codicem et editiones denuo conferrem, satis habui diligentissima Hauleri collatione uti. Sed exemplar editionis Romanae iteratae, quod L. Lange

(Leipz. Stud. II [1879] p. 290—298 'Ein unbekannter alter Druck von Sallustii orationes et epistolae') in bibliotheca Univ. Lips. (Phil. Lat. 74 = I) investigavit, bibliothecae publicae (olim regiae) Berolinensis praepositi transmittendum liberalissime mihi curaverunt. Praeterea Pomponii Laeti editionem Romanam a. 1490 pulcherrimis initialibus exornatam (in bibliotheca publica Berolinensi Incun. 3488 = Hain 14217) ipse contuli.

In V praeter manum primam (*m.*¹) et eiusdem aetatis, ut videtur, manum antiquam (*m. ant.*) correcturae trium recentiorum manuum inveniuntur: *m.*² s. XV, quam iam Editio Romana novisse videtur (cf. II 11, 4 *accidat*; 8, 4 *quo intendit*); *m.*³ (rarissima) fortasse eius est, qui codicem in usum Ed. Mant. contulit (cf. or. Macri 5 *vixatis* V, *vix satis* corr. *m.*³ in marg., sic Mant.); *m.*⁴ denique post Pomponii Laeti editionem (1490), quae correcturas II 8, 4 *incendit*; 9, 4 *pervenire*; 11, 6 *probare* nondum exhibet, textum correxisse videtur (cf. Hauler l. l. p. 118).

Epistularum ordinem in codice V traditum servavi, quamquam priorem epistolam aetate inferiorem, posteriorem aetate superiorem esse iam Ioh. Clericus cognovit (cf. Frotscheri edit. Lipsiae 1830 p. XIX). Quid? quod nuper Robertus Poehlmann et Eduardus Meyer nos docuerunt auctorem harum epistularum, quas primus Lud. Carrio (in Gruteri editione a. 1607 p. 495 sq., contra Douza ibid. p. 564 ff., cf. etiam edit. Cortianam, Lipsiae 1724, p. 1014 sq.) Sallustio abiudicavit, esse C. Sallustium Crispum historicum, alteram epistolam anno 49 a. Chr. n., priorem brevi post pugnam ad Thapsum factam vere anni 46 conscriptam esse. Equidem persuasum habeo has epistulas esse primitias Sallustianas. Sed velim suum sibi quisque iudicium faciat ex his commentationibus, quas qui scripserunt, alii has epistulas suppositicias (—), alii vere Sallustianas esse (+) censent:

- (—) H. Jordan, *De Suasoriis ad Caesarem senem de re publica*. Berolini 1868.
- (+) C. Spandau, *Eine Salluststudie*. Progr. Bayreuth 1869.
- (±) L. Hellwig, *De genuina Sallusti ad Caesarem epistula cum incerti alicuius suasoria iuncta*. Diss. Lips. 1873.
- (—) O. Hartung, *De Sallusti epistolis ad Caesarem senem*. Diss. Hal. Sax. 1874.
- (—) Fr. Vogel, *Ὁμοιότητες Sallustianaes*. Act. sem. phil. Erl. I (1878) p. 341 sq.
- (+) Joh. Pajk, *Sallust als Ethiker*. Progr. Franz Joseph-Gymn. Wien 1894.

Giov. Vittori, *Volgarizzamento delle due epistole de ordinanda re publica*. (Textus cum versione Italica et notis.) Aquila 1897.

(+) R. Pöhlmann, *Zur Geschichte der antiken Publicistik*. Sitzungsber. Ak. d. Wiss. München 1904 (p. 3—79) = *Ges. Abh. Aus Altertum und Gegenwart*. N. F. München 1911 p. 184 sq.

(+) Ed. Meyer, *Cäsars Monarchie und das Principat des Pompejus*. Berolini 1918 p. 558—582.

(+) Jos. Klek, *Symbuleutici qui dicitur sermonis historia critica* (Rhet. Stud. hg. v. Drerup. VIII). Paderborn 1919.

Imitationes et ὁμοιώτηρας Sallustianas addidi: alii, a quibus equidem sto, ex dictione sibi persuadeant has epistulas nemini adiudicandas esse nisi Sallustio ipsi, alii cum Jordano aliisque ex nimia similitudine verborum sententiarumque concludant hominem ingenii pusilli et angusti haec omnia mutuatum esse (v. etiam Ind. IV).*)

Dabam Berolini, pridie Kal. Ian. 1920.

A. Kurfess.

NOTAE

Ald. = Aldus (1522)
As. = Asulanus
Car. = Carrio
Ciacc. = Ciacconius
Cort. = Cortius (1724)

Gerl. = Gerlach
Jord. = H. Jordan
Laet. = Pomponius Laetus
Or. = Orelli [(1490)]
Wass. = Wassius.

*) Accedit: (+) O. Gebhardt, *Sallust als politischer Publizist während des Bürgerkrieges*. Diss. Halle 1920. Hic, ut epistulas vindicaret, haec protulit testimonia: Gell. XVII 18: *M. Varro in libro quem inscripsit Pius aut de pace C. Sallustium scriptorem seriae illius et severae orationis ... in adulterio deprehensum ab Annio Milone loris bene caesum dicit et, cum dedisset pecuniam, dimissum et Dio XLIII 9, 2: Καίσαρ ... τοὺς Νομάδας λαβὼν ἐς τὸ ὑπήκοον ἐπήγαγε καὶ τῷ Σαλονστιῷ λόγῳ μὲν ἄρχειν, ἑρῶ δὲ ἄγειν τε καὶ φέρειν ἐπέτρεψεν. ἀμέλει καὶ ἐδωροδόκησε πολλὰ καὶ ἤσπασεν, ὥστε καὶ κατηγορηθῆναι (καὶ) ἀλεγεινὴν ἐσχάτην ὀφλεῖν, ὅτι τοιαῦτα συγγράμματα συγγράφας καὶ πολλὰ καὶ μικρὰ περὶ τῶν ἐγκαρπονμένων τινὰς εἰπὼν οὐκ ἐμιμήσατο τῷ ἑρῶ τοὺς λόγους· ὅθεν εἰ καὶ τὰ μέλιστα ἀφεισθῇ ὑπὸ τοῦ Καίσαρος, ἀλλ' αὐτὸς γε ἑαυτὸν καὶ πάντας τῆς συγγραφῆς ἐστὴν λοκὸς πησε.*

C. SALLUSTI CRISPI

EPISTULAE

AD CAESAREM SENEM

DE RE PUBLICA

I

1. Pro vero antea optinebat regna atque imperia fortunam dono dare, item alia quae per mortaleis avide cupiuntur, quia et apud indignos saepe erant quasi per libidinem data neque cuiquam incorrupta permanserant. sed res docuit id verum esse, quod in carminibus Ap-2 pius ait, fabrum esse suae quemque fortunae, atque in 6 te maxime, qui tantum alios praegressus es, ut prius defessi sint homines laudando facta tua quam tu laude digna faciundo. ceterum ut fabricata sic virtute parta, 3 quam magna industria haberei decet, ne incuria de-10 formentur aut conruant infirmata. nemo enim alteri im-4 perium volens concedit et, quamvis bonus atque clemens sit, qui plus potest tamen, quia malo esse licet, formeidatur. id eo evenit, quia plerique rerum potentes 5 perverse consulunt et eo se munitiores putant, quo ille 15 quibus imperitant nequiores fuere. at contra id eniti 6 decet, cum ipse bonus atque strenuus sis, uti quam optumis imperites. nam pessumus quisque asperume rectorem patitur. sed tibi hoc gravius est, quam ante 7 te omnibus, armis parta componere, quod bellum ali-20 orum pace mollius gessisti. ad hoc victores praedam 8 petunt, victi cives sunt. inter has difficultates evadendum est tibi atque in posterum firmanda res publica

1 Apul. apol. init.: certus equidem eram proque vero obtinebam 8 ep. III 1, 6 17 Cat. 20, 7: strenui boni 18 Seneca de ira III 36, 4: admonere bonus gaudet: pessimus quisque rectorem asperlime patitur

in V inscriptum AD CAESAREM SENEM: DE REPUBLICA INCIP. FELICIT.: 1 fortuna V 7 es in ras. V 14 ideo V

non armis modo neque advorsum hostis, sed, quod
 9 multo multoque asperius est, pacis bonis artibus. ergo
 omnes magna mediocri sapientia res huc vocat, quae
 10 quisque optima potest, ut ei dicant. ac mihi sic videtur:
 5 qualecumque modo tu victoriam composueris, ita alia
 1 omnia futura. 2. sed iam, quo melius faciliusque con-
 stituas, paucis quae me animus monet accipe.

2 Bellum tibi fuit, imperator, cum homine claro,
 magnis opibus, avido potentiae, maiore fortuna quam
 10 sapientia, quem secuti sunt pauci per suam iniuriam
 tibi inimici, item quos adfinitas aut alia necessitudo
 3 traxit. nam particeps dominationis neque fuit quisquam
 neque, si pati potuisset, orbis terrarum bello concussus
 4 foret. cetera multitudo volgi more magis quam iudicio,
 5 post alius alium quasi prudentiorem secuti. per idem
 16 tempus maledictis inequorum occupandae rei publicae
 in spem adducti homines, quibus omnia probro ac lu-
 xuria polluta erant, concurrere in castra tua et aperte
 quieteis mortem rapinas, postremo omnia quae corrupto
 6 animo lubebat, minitari. ex quibus magna pars, ubi ne-
 21 que creditum condonare neque te civibus sicuti hosti-
 bus uti vident, defluxere, pauci restitere quibus maius
 otium in castris quam Romae futurum erat: tanta vis
 7 creditorum inpendebat. sed ob easdem causas immane
 25 dictust quanti et quam multi mortales postea ad Pom-
 peium discesserint, eoque per omne tempus belli quasi
 sacro atque inspoliato fano debitores usi.

1 3. Igitur quoniam tibi victori de bello atque pace agi-
 tandum est, hoc uti civiliter deponas, illa ut quam iustis-
 30 sima et diuturna sit, de te ipso primum, qui ea com-

8 ep. II 7, 6; Iug. 70, 2: hominem nobilem, magnis opibus
 clarum acceptumque popularibus suis (Tac. ann. XII 29, 1)
 21 Iug. 31, 23: sociis vestris veluti hostibus, hostibus pro sociis
 utuntur

3 mediocri As., mediocris V 21 condonare Jord., con-
 donari Cort. sic uti V 25 ad dictust m.⁴ in marg. -m sit
 adnot. 29 ut post illa ins. Ald., om. V

positurus es, quid optimum factu sit existima. equidem 2
 ego cuncta imperia crudelia magis acerba quam diu-
 turna arbitror, neque quemquam multis metuendum
 esse, quin ad eum ex multis formido reccidat: eam
 vitam bellum aeternum et anceps gerere, quoniam ne- 5
 que adversus neque ab tergo aut lateribus tutus sis,
 semper in periculo aut metu agites. contra qui benigni- 3
 tate et clementia imperium temperavere iis laeta et can-
 dida omnia visa, etiam hostes aequiores quam aliis
 cives. haud scio an qui me his dictis corruptorem vic- 4
 toriae tuae nimisque in victos bona voluntate praedicent. 11
 scilicet quod ea, quae externis nationibus natura nobis
 hostibus nosque maioresque nostri saepe tribuere, ea
 civibus danda arbitror neque barbaro ritu caede cae-
 dem et sanguinem sanguine expianda, 4. an illa, quae 1
 paulo ante hoc bellum in Cn. Pompeium victoriamque 16
 Sullanam increpabantur, oblivio interfecit: Domitium,
 Carbonem, Brutum, alios item non armatos neque in
 proelio belli iure sed postea supplices per summum
 scelus interfectos, plebem Romanam in villa publica 20
 pecoris modo conscissam? eheu quam illa occulta ci- 2
 vium funera et repentinae caedes, in parentum aut libe-
 rorum sinum fuga mulierum et puerorum, vastatio do-
 mum ante partam a te victoriam saeva atque crudelia
 erant! ad quae te idem illi hortantur: [et] scilicet id cer- 3
 tatum esse, utrius vestrum arbitrio iniuria fierent, ne- 26
 que receptam sed captam a te rem publicam et ea causa
 exercitus stipendiis confectis optimos et veterrimos om-
 nium advorsum fratres parentisque [alii liberos] armis

21 ep. II 4, 2; Cat. 58, 21: neu capti potius sicut pecora
 trucidemini

2 Malus diuturnitatis custos est metus in marg. adnot. m.⁴
 9 aequiores quam aliis Car., nequiores quam alii V 12 ex-
 teris Jord. 16 CN. (N in ras.) V 17 intercept Gronovius,
 fort. recte 20 plebēromanam (virg. sup. e² m. ant. add.) V
 21 pecoris (p corr.) V 25 et del. Jord. 29 alii liberos
 del. Jord.

contendere; ut ex alienis malis deterrumi mortales ventri atque profundae lubrici sumptus quaerent atque essent obprobria victoriae, quorum flagitiis commacularetur bonorum laus. neque enim te praeterire puto, quali quisque eorum more aut modestia etiam tum dubia victoria sese gesserit quoque modo in belli administratione scorta aut convivia exercuerint nonnulli, quorum aetas ne per otium quidem talis voluptatis sine dedecore attingeret.

1 5. De bello satis dictum. de pace firmanda quoniam
2 tuque et omnes tui agitis, primum id, quaeso, considera quale sit de quo consultas: ita bonis malisque
3 dimotis patenti via ad verum perges. ego sic existimo:
4 quoniam orta omnia intereunt, qua tempestate urbi Romanae fatum excidii adventarit, civis cum civibus manus conserturos, ita defessos et exsanguis regi aut nationi praedae futuros. aliter non orbis terrarum neque cunctae gentes conglobatae movere aut contundere
5 queunt hoc imperium. firmanda igitur sunt vel concordiae bona et discordiae mala expellenda. id ita eveniet, si sumptuum et rapinarum licentiam dempseris, non ad vetera instituta revocans, quae iam pridem corruptis moribus ludibrio sunt, sed si suam quoque rem
6 familiarem finem sumptuum statueris: quoniam is incessit mos, ut homines adulescentuli sua atque aliena consumere, nihil libidinei atque aliis rogantibus denegare pulcherrimum putent, eam virtutem et magnitudinem animi, pudorem atque modestiam pro socordia

5 Cat. 11, 4; 38. 4: neque modus neque modestia (Sall. Inv. in Cic. 1, 1) 7 Cat. 7, 4: in scortis atque conviviis libidinem habebat (Plaut. Amph. 288) 10 Cat. 19, 6: de superiore coniuratione satis dictum 14 Iug. 2, 3: omniaque orta occidunt (Thuc. II 64: πάντα γὰρ πέφυκε καὶ ἐλασσόνεσθαι) 16 Cat. 31, 4: defessis et exanguibus 18 Sisenna fr. 64 (Peter) 24 Cat. 13, 3: libido incesserat 26 Cat. 12, 2: rapere consumere, sua parvi pendere, aliena cupere 26 Thuc. III 82, 3

5 qualis (s. puncto del. m.) V 9 attigerit l 12 quale sit Or., qualis sit V 15 cuius (ui in ras.) V 19 vel] et Cort.

aestiment. ergo animus ferox prava via ingressus, ubi 6 consueta non suppetunt, fertur accensus in socios modo modo in civis, movet composita et res novas veteribus aequae conquirit. quare tollendus est fenerator in posterum, uti suas quisque res curemus. ea vera atque simplex via est, magistratum populo, non creditori gerere et magnitudinem animi in addendo non demendo rei publicae ostendere.

6. Atque ego scio quam aspera haec res in principio 1 futura sit, praesertim is qui se in victoria licentius liberiusque quam artius futuros credebant. quorum si saluti potius quam lubrici consules, illosque nosque et socios in pace firma constitues: sin eadem studia artesque iuventuti erunt, ne ista egregia tua fama simul cum urbe Roma brevi concidet. postremo sapientes pacis causa bellum gerunt, laborem spe otii sustentant. nisi illam firmam efficis, vinci an vicisse quid retulit? quare 3 capesse, per deos, rem publicam et omnia aspera, uti soles, pervade. namque aut tu mederi potes aut omitenda est cura omnibus. neque quisquam te ad crudelis poenas aut acerba iudicia invocat, quibus civitas vastatur magis quam corrigitur, sed ut pravas artis malasque libidines ab iuventute prohibeas. ea vera clementia erit consuluisse, ne merito cives patria expellerentur, retinuisse ab stultitia et falsis voluptatibus, pacem et concordiam stabilivisse, non si flagitiis opsecutus, delicta perpessus praesens gaudium quom mox futuro malo concesseris.

3 Cat. 21, 1: quæta movere (or. Lep. 25) 10 Iug. 87, 4: laxius licentiusque 15 Aristot. Polit. VI 15 (p. 1334a15): τέλος γὰρ . . . εἰρήνη μὲν πόλεμον, σχολή δ' ἀσχολίας. unde Cic. off. I 11, 35: suscipienda quidem bella sunt ob eam causam, ut sine iniuria in pace vivatur 18 ep. II 1, 3; Cat. 52, 6: capessite rem publicam Iug. 75, 2: omnes asperitates supervadere

2 consuevata (·xa induxit m.) V 4 aec (a in ras.) conquirit V corr. Hauler (cf. Plaut. Amph. 293, Curc. 141), acquirit l Laet. 24 immerito Ald. cuius V supervade cont. Popma 27 quom V: cf. infra c. 7, 4, cod. Histor. Vat. frag. III 96 A 20 Mbr.

Sallusti epistulae

- 1 7. Ac mihi animus, quibus rebus alii timent, maxume
fretus est negotii magnitudine et quia tibi terrae. et ma-
ria simul omnia componenda sunt. quippe res parvas
tantum ingenium attingere nequiret, magnae curae
2 magna merces est. igitur provideas oportet, uti plebs
6 largitionibus et publico frumento corrupta habeat ne-
gotia sua, quibus ab malo publico detineatur: iuventus
probitati et industriae, non sumptibus neque divitiis
3 studeat. id ita eveniet, si pecuniae, quae maxuma om-
4 nium perniciēs est, usum atque decus dēpseris. nam
11 saepe ego quom animo meo reputans quibus quisque
rebus clari viri magnitudinem invenissent quaeque res
populos nationesve magnis auctibus auxissent, ac deinde
quibus causis amplissima regna et imperia conruissent,
15 eadem semper bona atque mala reperiebam, omnesque
5 victores divitias contempsisse et victos cupivisse. neque
aliter quisquam extollere sese et divina mortalis attingere
potest, nisi omissis pecuniae et corporis gaudiis
animo indulgens, non adsentando neque concupita prae-
20 bendo, pervorsam gratiam gratificans, sed in labore
patientia bonisque praeceptis et factis fortibus exerci-
tando.
- 1 8. Nam domum aut villam exstruere, eam signis
aulaeis alieisque operibus exornare et omnia potius
25 quam semet visendum efficere, id est non divitias de-
2 cori habere, sed ipsum illis flagitio esse. porro ei, qui-
bus bis die ventrem onerare, nullam noctem sine scorto
quiescere mos est, ubi animum, quem dominari decebat,
servitio oppressere, nequequam eo postea hebeti
3 atque claudo pro exercito uti volunt. nam imprudentia
31 pleraque et se praecipitat. verum haec et omnia mala
pariter cum honore pecuniae desinent, si neque magi-

7 ep. II 5, 8 11 Iug. 13, 4: cum animo reputans 13 Liv. XXIX 27, 3

3 paruas Ed. Rom., prauas V 4 neq. iret V, neq. iret l
plebes l 10 decus As., dedecus V 13 auctibus Ciacc.,
auctoribus V 26 eis V 31 precipitat V

stratus neque alia volgo cupienda venalia erunt. ad 4
hoc providendum est tibi, quonam modo Italia atque
provinciae tutiores sint: id quod factu haut obscurum
est. nam idem omnia vastant, suas deserendo domos 5
et per iniuriam alienas occupando. item ne, uti adhuc, 6
militia iniusta aut inaequalis sit, cum alii triginta, pars 6
nullum stipendium facient. et frumentum id, quod antea
praemium ignaviae fuit, per municipia et colonias illis
dare conveniet, qui stipendiis emeritis domos rever-
terint. 10

Quae rei publicae necessaria tibi que gloriosa ratus 7
sum, quam paucissimis apsolvi. non peius videtur pauca 8
nunc de facto meo disserere. plerique mortales ad iudi- 9
candum satis ingenii habent aut simulant: verum enim
ad reprehendenda aliena facta aut dicta ardet omnibus 15
animus, vix satis apertum os aut lingua prompta vide-
tur, quae meditata pectore evolvat. quibus me sub-
iectum haud paenitet, magis reticuisse pigeret. nam 10
sive hac seu meliore alia via perges, a me quidem pro
virili parte dictum et adiutum fuerit. relicuum est op- 20
tare uti quae tibi placuerint ea di immortales adpro-
bent beneque evenire sinant.

II.

1. Scio ego, quam difficile atque asperum factu sit 1
consilium dare regi aut imperatori, postremo quoquam
mortali, quous opes in excelso sunt, quippe cum et 25

12 Iug. 17, 2: cetera quam paucissimis absolvam 23 Iug.
85, 1 (init. orat. Maril): scio ego 17 ep. II 7, 6 19 ep. II
12, 2 25 Cat. 51, 16: in excelso aetatem agunt

3 absurdum (pro obscurum) Jord. (ed.² 1876) ex II 8, 1
7 faciunt susp. Jord.² 12 peius corruptum esse putavit Jord.²,
ineptum Wirz, Z. f. Gymn.-W. XXXI 286 17 meditata pectore
evoluat 'fuisse qui legendum conicerent' dicit Car., quae me-
dita pectore evolat V, quem edita (sic etiam Ed. Ven., unde
Wass. edicta) pectore evolat Ed. Rom. 22 post sinant duorum:
versiculorum spatium non conscriptum in V

illis consultorum copiae adsint neque de futuro quis-
 2 quam satis callidus satisque prudens sit. quin etiam
 saepe prava magis quam bona consilia prospere eve-
 niunt, quia plerasque res fortuna ex libidine sua agitat.
 3 sed mihi studium fuit adulescentulo rem publicam ca-
 6 pessere, atque in ea cognoscenda multam magnamque
 curam habui: non ita ut magistratum modo caperem,
 quem multi malis artibus adepti erant, sed etiam ut
 rem publicam domi militiaeque quantumque armis viris
 4 opulentia posset cognitum habuerim. itaque mihi multa
 11 cum animo agitant consilium fuit famam modestiam-
 que meam post tuam dignitatem habere et quous rei
 lubet periculum facere, dum quid tibi ex eo gloriae
 5 acciderit. idque non temere neque ex fortuna tua de-
 15 crevi, sed quia in te praeter ceteras artem unam egregie
 mirabilem comperi, semper tibi maiorem in adversis
 6 quam in secundis rebus animum esse. sed per ceteros
 mortalis illa res clarior est, quod prius defessi sunt ho-
 mines laudando atque admirando munificentiam tuam,
 1 quam tu [in] faciundo quae gloria digna essent. 2. equi-
 21 dem mihi decretum est nihil tam ex alto reperiri posse,
 2 quod non cogitanti tibi in promptu sit. neque eo quae
 visa sunt de re publica tibi scripsi, quia mihi consilium
 atque ingenium meum amplius aequo probaretur, sed
 25 inter labores militiae interque proelia victorias impe-
 3 rium statui admonendum te de negotiis urbanis. nam-
 que tibi si id modo in pectore consilii est, ut te ab
 inimicorum impetu vindices quoque modo contra ad-
 versum consulem beneficia populi retineas, indigna

5 Cat. 3,3: sed ego adulescentulus studio ad rem p. latus sum
 12 Iug. 73,5: post illius honorem ducerent 15 Iug. 79,1: egre-
 gium atque mirabile facinus memorare 21/22 Thuc. I 138. Corn.
 Nep. Them. 1,4 24 Cat. 51,11: multi gravius aequo habuere

8 quam multi (u in ras.) V 10 cognitam edd. vet.
 14 accederet Ald. 20 quantum in faciundo V, in om. Ed. Rom.,
 defendit Jord. coll. p. 5, 7, sed cf. ep. I 1, 6 21 reperiri V,
 repeti Ciacc. 22 eo] ego in V corr. m.⁸

virtute tua cogitas. sin in te ille animus est, qui iam 4
 a principio nobilitatis factionem disturbavit, plebem Ro-
 manam ex gravi servitute in libertatem restituit, in prae-
 tura inimicorum arma inermis disiecit, domi militiaeque
 tanta et tam praeclara facinora fecit, ut ne inimici qui- 5
 dem queri quicquam audeant nisi de magnitudine tua:
 quin tu accipe ea quae dicam de summa re publica.
 quae profecto aut vera invenies aut certe haud procul
 a vero.

3. Sed quoniam Cn. Pompeius aut animi pravitate 1
 aut quia nihil eo maluit quod tibi obsesset ita lapsus 11
 est, ut hostibus tela in manus iaceret, quibus ille rebus
 rem publicam conturbavit, eisdem tibi restituendum
 est. primum omnium summam potestatem moderandi 2
 de vectigalibus sumptibus iudiciis senatoribus paucis 15
 tradidit, plebem Romanam, quous antea summa po-
 testas erat, ne aequis quidem legibus in servitute reli-
 quit. iudicia tametsi, sicut antea, tribus ordinibus tra- 3
 dita sunt, tamen idem illi factiosi regunt, dant adimunt
 quae lubet, innocentis circumveniunt, suos ad honorem 20
 extollunt. non facinus, non probum aut flagitium obstat, 4
 quo minus magistratus capiant. quos commodum est
 trahunt rapiunt; postremo tanquam urbe capta libidine
 ac licentia sua pro legibus utuntur. ac me quidem me- 5
 diocris dolor angeret, si virtute partam victoriam more 25
 suo per servitium exercebant. sed homines inertissimi, 6
 quorum omnis vis virtusque in lingua sita est, forte
 atque alterius socordia dominationem oblatam insolent-

5 Cat. 53,2: domi militiaeque ... praeclara facinora fecit
 20 Cat. 51,40: circumvenire innocentem 23 Cat. 11,4: rapere
 omnes <omnes> trahere Cat. 52,4: frustra iudicia implores:
 capta urbe nihil fit reliqui victis 26 Cat. 38,4: victoriam cru-
 deliter exercebant 27 Cat. 1,2: nostra omnis vis in animo
 et corpore sita est

2 disturbabit V1, disturbavit Ed. Mant. 17 neque is I
 20 lubet Ed. Mant., luget V1 adhorem (no s. s. m.) V 27 lin-
 gua * sita (s vel r eras.) V

illis consultorum copiae adsint neque de futuro quis-
 2 quam satis callidus satisque prudens sit. quin etiam
 saepe prava magis quam bona consilia prospere eve-
 niunt, quia plerasque res fortuna ex libidine sua agitat.
 3 sed mihi studium fuit adulescentulo rem publicam ca-
 6 pessere, atque in ea cognoscenda multam magnamque
 curam habui: non ita ut magistratum modo caperem,
 quem multi malis artibus adepti erant, sed etiam ut
 rem publicam domi militiaeque quantumque armis viris
 4 opulentia posset cognitum habuerim. itaque mihi multa
 11 cum animo agitantis consilium fuit famam modestiam-
 que meam post tuam dignitatem habere et quous rei
 lubet periculum facere, dum quid tibi ex eo gloriae
 5 acciderit. idque non temere neque ex fortuna tua de-
 15 crevi, sed quia in te praeter ceteras artem unam egregie
 mirabilem comperi, semper tibi maiorem in adversis
 6 quam in secundis rebus animum esse. sed per ceteros
 mortalis illa res clarior est, quod prius defessi sunt ho-
 mines laudando atque admirando munificentiam tuam,
 1 quam tu [in] faciundo quae gloria digna essent. 2. equi-
 21 dem mihi decretum est nihil tam ex alto reperiri posse,
 2 quod non cogitanti tibi in promptu sit. neque eo quae
 visa sunt de re publica tibi scripsi, quia mihi consilium
 atque ingenium meum amplius aequo probaretur, sed
 25 inter labores militiae interque proelia victorias impe-
 3 rium statui admonendum te de negotiis urbanis. nam-
 que tibi si id modo in pectore consilii est, ut te ab
 inimicorum impetu vindices quoque modo contra ad-
 versum consulem beneficia populi retineas, indigna

5 Cat. 3, 3: sed ego adulescentulus studio ad rem p. latus sum
 12 Iug. 73, 5: post illius honorem ducerent 15 Iug. 79, 1: egre-
 gium atque mirabile facinus memorare 21/22 Thuc. I 138. Corn.
 Nep. Them. 1, 4 24 Cat. 51, 11: multi gravius aequo habuere

8 quam multi (u in ras.) V 10 cognitam edd. vetf.
 14 accederet Ald. 20 quantum in faciundo V, in om. Ed. Rom.,
 defendit Jord. coll. p. 5, 7, sed cf. ep. I 1, 6 21 reperiri V,
 repeti Ciacc. 22 eo] ego in V corr. m.⁵

virtute tua cogitas. sin in te ille animus est, qui iam 4
 a principio nobilitatis factionem disturbavit, plebem Ro-
 manam ex gravi servitute in libertatem restituit, in prae-
 tura inimicorum arma inermis disiecit, domi militiaeque
 tanta et tam praeclara facinora fecit, ut ne inimici qui- 5
 dem queri quicquam audeant nisi de magnitudine tua:
 quin tu accipe ea quae dicam de summa re publica.
 quae profecto aut vera invenies aut certe haud procul
 a vero.

3. Sed quoniam Cn. Pompeius aut animi pravitatem 1
 aut quia nihil eo maluit quod tibi obses ita lapsus 11
 est, ut hostibus tela in manus iaceret, quibus ille rebus
 rem publicam conturbavit, eisdem tibi restituendum
 est. primum omnium summam potestatem moderandi 2
 de vectigalibus sumptibus iudiciis senatoribus paucis 15
 tradidit, plebem Romanam, quous antea summa po-
 testas erat, ne aequis quidem legibus in servitute reli-
 quit. iudicia tametsi, sicut antea, tribus ordinibus tra- 3
 dita sunt, tamen idem illi factiosi regunt, dant adimunt
 quae lubet, innocentis circumveniunt, suos ad honorem 20
 extollunt. non facinus, non probrum aut flagitium obstat, 4
 quo minus magistratus capiant. quos commodum est
 trahunt rapiunt; postremo tanquam urbe capta libidine
 ac licentia sua pro legibus utuntur. ac me quidem me- 5
 diocris dolor angeret, si virtute partam victoriam more 25
 suo per servitium exercerent. sed homines inertissimi, 6
 quorum omnis vis virtusque in lingua sita est, forte
 atque alterius socordia dominationem oblatam insolentia

5 Cat. 53, 2: domi militiaeque ... praeclara facinora fecit
 20 Cat. 51, 40: circumvenire innocentem 23 Cat. 11, 4: rapere
 omnes <omnes> trahere Cat. 52, 4: frustra iudicia implores:
 capta urbe nihil fit reliqui victis 26 Cat. 38, 4: victoriam cru-
 deliter exercebant 27 Cat. 1, 2: nostra omnis vis in animo
 et corpore sita est

2 disturbabit VI, disturbavit Ed. Mant. 17 neque is I
 20 lubet Ed. Mant., luget VI adhorem (no s. s. m.¹) V 27 lin-
 gua * sita (s vel r eras.) V

7 tes agitant. nam quae seditio aut dissensio civilis tot
tam inlustis familias ab stirpe evertit? aut quorum
unquam in victoria animus tam praeceps tamque in-
1 moderatus fuit? 4. L. Sulla, cui omnia in victoria lege
5 belli licuerunt, tametsi supplicio hostium partis suas
muniri intellegebat, tamen paucis interfectis ceteros
2 beneficio quam metu retinere maluit. at hercule M. Ca-
toni L. Domitio ceterisque eiusdem factionis quadra-
ginta senatores, multi praeterea cum spe bona adule-
10 scentes sicuti hostiae mactati sunt, quom interea in-
portunissima genera hominum tot miserorum civium
sanguine satiari nequiere: non orbi liberi, non paren-
tis exacta aetate, non luctus gemitus virorum mulierum
immanem eorum animum inflexit, quein acerbius in
15 dies male faciundo ac dicundo dignitate alios alios civi-
3 tate eversum irent. nam quid ego de te dicam? cuius
contumeliam homines ignavissimi vita sua commutare
volunt, si liceat. neque illis tantae voluptati est, tametsi
insperantibus accidit, dominatio quanto maerori tua
20 dignitas: quein optatius habent ex tua calamitate peri-
culum libertatis facere, quam per te populi Romani
4 imperium maximum ex magno fieri. quo magis tibi
etiam atque etiam animo prospiciendum est, quoniam
5 modo rem stabiliis communiasque. mihi quidem quae
25 mens suppetit eloqui non dubitabo. ceterum tui erit
ingenii probare, quae vera atque utilia factu putes.
1 5. In duas partes ego civitatem divisam arbitror, sicut
a maioribus accepi, in patres et plebem. antea in pa-

1 Cat. 9, 5: imperium agitare 2 Cat. 9, 1: ab stirpe inter-
lit 11 or. Lep. 5: non tot exercituum clade satiat 27 Cat.
6, 1: urbem Romam, sicut ego accepi, condidere Troiani

1 nam quae *Ed. Rom.*, nam que *Ed. Mant.*, namque V
7 at hercule M. Catoni *Or.*, at hercule a M. Catone *Mommsen*,
atherculem catonem V, at hercule nunc cum Catone *Ald.* (cf.
Ed. Meyer p. 573) 10 sic uti V 12 nequiere. VI 14 quein
(quin s. s. m. ant.) V 19 merore V, -ri l 20 quaein (quin
s. s. m. ant.) V 24 que V 27 sic ut (*m.*¹, *conl. m. ant.*) V

tribus summa auctoritas erat, vis multo maxuma in
plebe. itaque saepius in civitate secessio fuit semper- 2
que nobilitatis opes deminutae sunt et ius populi am-
plificatum. sed plebs eo libere agitabat, quia nullius 3
potentia super leges erat neque divitiis aut superbia 5
sed bona fama factisque fortibus nobilis ignobilem
anteibat: humillimus quisque in armis aut in militia
nullius honestae rei egens satis sibi satisque patriae
erat. sed ubi eos paulatim expulsos agris inertia atque 4
inopia incertas domos habere subegit, coepere alienas 10
opes petere, libertatem suam cum re publica venalem
habere. ita paulatim populus, qui dominus erat, cunc- 5
tis gentibus imperitabat, dilapsus est et pro communi
imperio privatim sibi quisque servitutem peperit. haec 6
igitur multitudo primum malis moribus inbuta, deinde 15
in artis vitasque varias dispalata, nullo modo inter se
congruens, parum mihi quidem idonea videtur ad ca-
pessendam rem publicam. ceterum additis novis civi- 7
bus magna me spes tenet fore ut omnes expergiscantur
ad libertatem: quippe cum illis libertatis retinendae, 20
tum his servitutis amittendae cura orietur. hos ego cen- 8
seo permixtos cum veteribus novos in coloniis consti-
tuas: ita et res militaris opulentior erit et plebs bonis
negotiis impedita malum publicum facere desinet.
6. Sed non inscius neque imprudens sum, quom ea 1
res agetur, quae saevitia quaeque tempestates homi- 26
num nobilium futurae sint, quom indignabuntur, omnia
funditus misceri, antiquis civibus hanc servitutem in-
poni, regnum denique ex libera civitate futurum, ubi

2 Cat. 33, 3: saepe plebes a patribus secessit 10 Cat. 5, 4:
alieni adpetens 11 Cat. 10, 4: omnia venalia habere 15 Cat.
13, 4 animus imbutus malis artibus 16 Sisenna fr. 35 et 134
(Peter) 19 Cat. 58, 18: magna me spes victoriae tenet

6 factisque: i in *ras. m.*¹ 7 armis (r in *ras.*, *m.*¹ corr. ex
an) V, aruis *Dousa*, agris *Poehlm.* 8 rei egens] iegens in
ras. V 16 anartis (in *arg.* in *arg. corr. m.*²) V 25 quom
(s. s. cum) V, quo mea l

unius munere multitudo ingens in civitatem pervenerit.
 2 equidem ego sic apud animum meum statuo: malum
 facinus in se admittere, qui incommodo rei publicae
 gratiam sibi conciliet: ubi bonum publicum etiam pri-
 5 vatim usui est, id vero dubitare adgredi, socordiae at-
 3 que ignaviae duco. M. Druso semper consilium fuit in
 tribunatu summa ope niti pro nobilitate; neque ullam
 rem in principio agere intendit, nisi ille auctores fuerant.
 4 sed homines factiosi, quibus dolus atque malitia fide
 10 cariora erant, ubi intellexerunt per unum hominem
 maximum beneficium multis mortalibus dari, videlicet
 sibi quisque conscius malo atque infido animo esse, de
 5 M. Druso iuxta ac se existumaverunt. itaque metu ne
 per tantam gratiam solus rerum poteretur, contra eam
 6 nisi sua et ipseius consilia disturbaverunt. quo tibi,
 16 imperator, maiore cura fideique amici et multa prae-
 sidia paranda sunt.

1 7. Hostem adversum deprimere strenuo homini haud
 difficilest: occulta pericula neque facere neque vitare
 2 bonis in promptu est. igitur, ubi eos in civitatem ad-
 21 duxeris, quoniam quidem renovata plebs erit, in ea re
 maxime animum exerceto, ut colantur boni mores, con-
 3 cordia inter veteres et novos coalescat. sed multo max-
 imum bonum patriae civibus, tibi liberis, postremo hu-
 25 manae genti pepereris, si studium pecuniae aut sustuleris
 aut quoad res feret, minueris. aliter neque privata res
 neque publica neque domi neque militiae regi potest.
 4 nam ubi cupido divitiarum invasit, neque disciplina
 neque artes bonae neque ingenium ullum satis pollet,

2 Iug. 110, 3: apud animum meum nihil carius habeo 9 Iug.
 16, 4: paucis carior fides quam pecunia fuit 23 Iug. 87, 3:
 novi veteresque coaluere Cat. 36, 4: multo maxime memora-
 bile 25 Cat. 11, 3: avaritia pecuniae studium habet

5 adgredi* (fort. s. eras.) V 6 ignaviae V in marg. scr.
 m.¹ 8 ille Jord., ille (corr. ex ille) V 13 iuxta se Jord.,
 iuxta ac de se Gerl. 16 maiore Gerl., maior V 26 quo
 ad V feret Ald., referet V Ed. Rom.

quin animus magis aut minus mature, postremo tamen
 succumbat. saepe iam audivi, qui reges, quae civitates 5
 et nationes per opulentiam magna imperia amiserint,
 quae per virtutem inopes ceperant: id adeo haud mi-
 randum est. nam ubi bonus deteriore divitiis magis 6
 clarum magisque acceptum videt, primo aestuat multa-
 6 que in pectore volvit: sed ubi gloria honorem magis
 in dies, virtutem opulentia vincit, animus ad voluptatem
 a vero deficit. quippe gloria industria alitur, ubi eam 7
 dempseris, ipsa per se virtus amara atque aspera est. 10
 postremo ubi divitiae clarae habentur, ibi omnia bona 8
 villia sunt, fides probitas pudor pudicitia. nam ad vir- 9
 tutem una ardua via est, ad pecuniam qua cuique lubet
 nititur: et malis et bonis rebus ea creatur. ergo in pri- 10
 mis auctoritatem pecuniae demito. neque de capite 15
 neque de honore ex copiis quisquam magis aut minus
 iudicaverit, sicut neque praetor neque consul ex opu-
 lentia verum ex dignitate creetur. sed de magistratu 11
 facile populi iudicium fit: iudices a paucis probari
 regnum est, ex pecunia legi inhonestum. quare omnes 20
 primae classis iudicare placet, sed numero plures quam
 iudicant. neque Rhodios neque alias civitates unquam 12
 iudiciorum suorum paenituit, ubi promiscue dives et
 pauper, ut cuique fors tulit, de maximis rebus iuxta ac
 de minimis disceptat. 25

8. Sed magistratibus creandis haud mihi quidem 1
 apsurde placet lex, quam C. Gracchus in tribunatu pro-
 mulgaverat, ut ex confusis quinque classibus sorte cen-
 turiae vocarentur. ita coaequatur dignitate pecunia, vir- 2
 tute anteire alius alium properabit. haec ego magna 3

1 Iug. 11, 3: abunde pollens potensque et clarus est animus.
 Cat. 51, 2: sin lubido possidet, ea dominatur; animus nihil valet
 17 Iug. 4, 8: proinde quasi praetura et consulatus magnifica sint

4 Id adeo As., Id eo V 12 probatas per ras. in probitas
 corr. V 13 et post una ins. Ald., via inter ardua et est in V s. s.
 m. ant. 23 promisce (v. add. m.²) V 29 coaequantur V, unde
 fortasse pecuniae legendum censuit Or. 30 antire V

remedia contra divitias statuo. nam perinde omnes res laudantur atque adpetuntur, ut earum rerum usus est. malitia praemiis exercetur: ubi ea dempseris, nemo
 4 omnium gratuito malus est. ceterum avaritia belua fera
 5 inmanis intoleranda est: quo intendit, oppida agros fana atque domos vastat, divina cum humanis permiscet, neque exercitus neque moenia obstant, quominus vi sua penetret; fama pudicitia liberis patria atque paren-
 5 tibus cunctos mortalis spoliatur. verum, si pecuniae decus
 10 ademeris, magna illa vis avaritiae facile bonis moribus
 6 vincetur. atque haec ita sese habere tametsi omnes aequi atque iniqui memorant, tamen tibi cum factione nobilitatis haut mediocriter certandum est. quous si
 7 dolum caveris, alia omnia in proclivi erunt. nam ii, si
 15 virtute satis valerent, magis aemuli bonorum quam invidi essent. quia desidia et inertia, stupor eos atque torpedo invasit, strepunt obtreccant, alienam famam bonam suum dedecus aestumant.
 1 9. Sed quid ego plura quasi de ignotis memorem?
 20 M. Bibuli fortitudo atque animi vis in consulatum erupit; hebes lingua, magis malus quam callidus ingenio. quid ille audeat, quous consulatus, maximum imperium,
 2 maximo dedecori fuit? an L. Domiti magna vis est, quous nullum membrum a flagitio aut facinore vacat?
 25 lingua vana manus cruentae pedes fugaces; quae ho-

3 or. Phil. 9: ubi malos praemia sequuntur, haud facile quisquam gratuito bonus est (Cat. 16, 3) 6 Cat. 12, 2: divina atque humana promiscua habere 15 Cat. 51, 38: imitari quam invidere bonis malebant 24 Sall. inv. in Cic. 3, 5: mercennarius patronus, cuius nulla pars corporis a turpitudine vacat, lingua vana, manus rapacissimae, gula immensa, pedes fugaces: quae honeste nominari non possunt, inhonestissima (Cic. Phil. II 19) 25 Iug. 31, 12

5 quod (corr. m.²) intendit (sup. t. priorem c. scr. m.¹) V 10 ademeris] dempseris Vogel. (cf. I 5, 4. II 7, 7, 10, 8, 3) 13 haut] aut VI (cf. p. 7, 3) 22 quod (i. s. s. m. ant.) V quous] qui V Ed. Rom., cui Laet. I

neste nominari nequeunt, inhonestissima. unius tamen 3 M. Catonis ingenium versutum loquax callidum haud contemno. parantur haec disciplina Graecorum. sed virtus vigilantia labor apud Graecos nulla sunt. quippe qui domi libertatem suam per inertiam amiserint, cen- 5 sesne eorum praeceptis imperium haberi posse? reliqui 4 de factione sunt inertissimi nobiles, in quibus sicut in titulo praeter bonum nomen nihil est additamenti. L. Postumii M. Favonii mihi videntur quasi magnae navis supervacuanea onera esse: ubi salvi pervenire, 10 usui sunt; si quid adversi coortum est, de illeis potissimum iactura fit, quia pretii minimi sunt.

10. Nunc quoniam, sicut mihi videor, de plebe ren- 1 vanda conrigendaque satis disserui, de senatu quae tibi agenda videntur, dicam. postquam mihi aetas in- 2 geniumque adolevit, haud ferme armis atque equis 16 corpus exercui, sed animum in litteris agitavi: quod natura firmitus erat, id in laboribus habui. atque ego 3 in ea vita multa legendo atque audiendo ita comperi, omnia regna, item civitates et nationes usque eo prospe- 20 rum imperium habuisse, dum apud eos vera consilia valuerunt: ubicumque gratia timor voluptas ea corrumpere, post paulo imminutae opes, deinde ademptum imperium, postremo servitus imposita est. equidem ego 4 sic apud animum meum statuo: cuicumque in sua civi- 25 tate amplior inlustriorque locus quam aliis est, ei magnam curam esse rei publicae. nam ceteris salva urbe tantum 5 modo libertas tuta est: qui per virtutem sibi divitias

4 Cat. 54, 4 15 Iug. 63, 3: ingenium adolevit 19 Cat. 53, 7: sed mihi multa legenti, multa audienti lubuit attendere (Cat. 3. Iug. 4)

1 honeste Ed. Rom., honestae V tamen] tantum susp. Jord.² 2 in marg. m.⁴ in V add. Cato loquax 7 in titulo Jord.², instituto V, tuetur Or., in statua nihil praeter nomen Lips. 8 additamenta L. Postumi M. Favoni Or. 10 pervenire (m.¹, corr. m.¹) V 12 praetii V 13 sic ut V 21 Vera Consilia in marg. it. (m.⁴) V 28 tuta ex tua (i. s. s. m. ant.) V

decus honorem pepererunt, ubi paulum inclinata res publica agitari coepit, multipliciter animus curis atque laboribus fatigatur: aut gloriam aut libertatem aut rem familiarem defensat, omnibus locis adest festinat, quanto
 5 in secundis rebus florentior fuit, tanto in adversis aspe-
 6 rius magisque anxie agitat. igitur ubi plebs senatui sic-
 uti corpus animo oboedit eiusque consulta exsequitur,
 patres consilio valere decet, populo supervacuanea est
 7 calliditas. itaque maiores nostri, cum bellis asperrumis
 10 premerentur, equis viris pecunia amissa, numquam de-
 fessi sunt armati de imperio certare. non inopia aerarii,
 non vis hostium, non adversa res ingentem eorum ani-
 mum subegit quin, quae virtute ceperant, simul cum
 8 anima retinerent. atque ea magis fortibus consiliis quam
 15 bonis proeliis patrata sunt. quippe apud illos una res
 publica erat, ei omnes consulebant, factio contra hostis
 parabatur, corpus atque ingenium patriae, non suae
 9 quisque potentiae exercitabat. at hoc tempore contra
 ea homines nobiles, quorum animos socordia atque
 20 ignavia invasit, ignarei laboris hostium militiae domi
 factione instructi per superbiam cunctis gentibus mode-
 1 rantur. 11. itaque patres, quorum consilio antea dubia
 res publica stabiliebatur, oppressi ex aliena libidine huc
 atque illuc fluctuantes agitantur: interdum alia deinde
 25 alia decernunt; uti eorum, qui dominantur, simulas aut
 gratia fert, ita bonum malumque publicum aestumant.
 2 quodsi aut libertas aequa omnium aut sententia obscurior
 esset, maioribus opibus res publica et minus po-
 3 tens nobilitas esset. sed quoniam coaequari gratiam

13 Cat. 33, 4: cum anima simul amittet 17 Cat. 2, 1: corpus ingenium exercere 19 Cat. 4, 1: socordia atque desidia
 21 Cat. 51, 25: lubido gentibus moderatur 23 Iug. 25, 6: metu atque libidine divorsus agitabatur

6 sic uti (conl. m.⁴) V 8 patris V 10 premerentur Ed. Rom., premerenter V 13 quin que Ed. Mant., quique V1
 18 ad V 23 stabiliebatur] atur in ras. ut videtur V 26 fert Ed. Mant., fertur V1 29 gratia V Ed. Rom.

omnium difficile est, quippe cum illis maiorum virtus partam reliquerit gloriam dignitatem clientelas, cetera multitudo pleraque insiticia sit, sententias eorum a metu libera: ita in occulto sibi quisque alterius potentia carior erit. libertas iuxta bonis et malis, strenuis atque 4 ignavis optabilis est. verum eam plerique metu dese-
 runt. stultissimi mortales, quod in certamine dubium est, quorsum accadat, id per inertiam in se quasi victi recipiunt. igitur duabus rebus confirmari posse sena- 5 tum puto: si numero auctus per tabellam sententiam 10 feret. tabella obtentui erit, quo magis animo libero facere audeat: in multitudine et praesidii plus et usus amplior est. nam fere his tempestatibus alii iudicii 6 publicis, alii privatis suis atque amicorum negotiis implicati, haud sane rei publicae consiliis adfuerunt; ne- 15 que eos magis occupatio quam superba imperia distinuere. homines nobiles cum paucis senatoriis, quos additamenta factionis habent, quaecumque libuit probare reprehendere decernere, ea, uti lubido tulit, fecere. verum ubi numero senatorum aucto per tabellam sen- 7 tentiae dicentur, ne illi superbiam suam dimittent, ubi 21 iis oboediendum erit, quibus antea crudelissime imperitabant.

12. Forsitan, imperator, perlectis litteris desideres, 1 quem numerum senatorum fieri placeat, quoque modo 25 is in multa et varia officia distribuatur; iudicia quoniam omnibus primae classis committenda putem, quae di-

3 Sall. inv. in Cic. 1, 1: insitus huic urbi civis 5 Iug. 67, 2: iuxta boni malique, strenui et imbelles 10 Dio LII 33, 4
 11 or. Lep. 24: secundae res mire sunt vitilis obtentui

6 ignavis corr. m.¹ ex inn- in V obtabilis V 8 accidat ex accidit (corr. m.²) V 12 audeat ex audiat (corr. m. ant.) V 16 destineat (i s. s. m.¹) V, distinuere Ed. Rom. 18 libuit (i eras.) V probari (corr. m.⁴) V1 24 desit<d>eres (d init. vers. evanuit) V 26 et om. V distribuuntur (corr. m. ant.) V, distribuatur Ed. Rom. 27 mittenda (com init. vers. deest) V, putem: ut eras. in V

scriptio, quei numerus in quoque genere futurus sit.
 2 ea mihi omnia generatim describere haud difficile factum
 fuit; sed prius laborandum visum est de summa consilii,
 idque tibi probandum verum esse. si hoc itinere
 3 uti decreveris, cetera in promptu erunt. volo ego consilium
 meum prudens maximeque usui esse. nam ubicumque
 tibi res prospere cedit, ibi mihi bona fama
 4 eveniet. sed me illa magis cupido exercet, ut quocumque
 modo quam primum res publica adiutetur. libertatem
 5 gloria carior habeo, atque ego te oro hortorque ne
 clarissimus imperator Gallica gente subacta populi
 Romani summum atque invictum imperium tabescere
 vetustate ac per summam socordiam dilabi
 6 patiaris. profecto, si id accidat, neque tibi nox neque
 dies curam animi sedaverit, quin insomniis exercitus,
 7 furibundus atque amens alienata mente feraris. namque
 mihi pro vero constat omnium mortalium vitam
 divino numine invisier; neque bonum neque malum
 facinus quousquam pro nihilo haberi, sed ex natura
 8 divorsa praemia bonos malosque sequi. interea si forte
 ea tardius procedunt, suus quoque animus ex conscientia
 spem praebet.

1 13. Quodsi tecum patria atque parentes possent loqui,
 scilicet haec tibi dicerent. o Caesar, nos te genitimus
 fortissimi viri, in optima urbe, decus praesidium
 2 que nobis, hostibus terrorem. quae multis laboribus
 et periculis ceperamus, ea tibi nascenti cum anima simul
 tradidimus, patriam maxumam in terris, domum
 familiamque in patria clarissimam, praeterea bonas

15 Cat. 15, 4: animus impurus... neque vigiliis neque quietibus
 sedari poterat 18 Cato Orig. fr. 108 (Peter): peragier
 23 Plat. Crit. 50 D 25 Iug. 19, 1: pars originibus suis
 praesidio, allae decori fuere

1 quei] quael V 2 factū V 6 maximoque suspic.
 Jord.² 11 Gallica ex -aca corr. V 20 diversa Ald., diu-
 uisa V si initio vers. paene evanuit in V, om. edd. (iam Ed.
 Rom.) 28 patri* (virgula paene evanuit) V

artis honestas divitias, postremo omnia honestamenta
 pacis et praemia belli. pro iis amplissimis beneficiis
 non flagitium a te neque malum facinus petimus, sed
 utei libertatem eversam restituas. qua re patrata pro-
 4 fecto per gentes omnes fama virtutis tuae volitabit.
 namque hac tempestate tametsi domi militiaeque prae-
 5 clara facinora egisti, tamen gloria tua cum multis viris
 fortibus aequalis est. si vero urbem amplissimo no-
 mine et maximo imperio prope iam ab occasu resti-
 tueris, quis te clarior, quis maior in terris fuerit? quippe
 6 si morbo iam aut fato huic imperio secus accidat, cui
 dubium est quin per orbem terrarum vastitas bella
 caedes oriantur? quodsi tibi bona libido fuerit patriae
 parentibusque gratificandi, posteroque tempore re pu-
 blica restituta super omnes mortales gloriam agitabis
 7 tuaque unius mors vita clarior erit. nam vivos inter-
 dum fortuna, saepe invidia fatigat: ubi anima naturae
 cessit, demptis optrectatoribus, ipsa se virtus magis
 magisque extollit.

Quae mihi utilissima factu visa sunt quaeque tibi
 8 usui fore credidi, quam paucissimis potui perscripsi.
 ceterum deos immortales optestor ut, quocumque modo
 ages, ea res tibi reique publicae prospere eveniat.

1 or. Lep. 21: omnium honorum dehonestamentum 17 Thuc.
 II 45, 1: Demosth. de corona 315 Iug. 14, 15: naturae con-
 cessit 21 Cat. 4, 3 quam verissime potero

3 malum — libertatem in vacuo spatio suppl. m. ant., deinde
 lacuna in V, eversam ante restituas scr. eadem m. ant. 6 pre-
 clara V 8 fortibu(s) evanuit V 9 imperi(o) exc. in V
 12 du(bi)um (suprema pars litterae b emicat) V 14 parenti-
 busque V, que om. edd. (iam Ed. Rom.) postero quoque Or.
 15 gloriā * agitabi(m) eras. et virgulam supra a scr. m.²) V,
 extremo versiculo evanuerunt una duaeve litterae, litterae bi,
 quae olim carta confectae fuerunt, certae sunt, agita Ed. Rom.,
 agnita vel magna edd. gloria agitabis Jord. (Mus. Rhen. XVIII
 586sq.) 20 fact(u) aegre cognoscitur V 21 perscripsi (i s.
 s. m.²) V 23 tibi om. Ed. Rom. eveniat: at in ras. V EX-
 PLICIT subscriptum in V

I. INDEX NOMINUM

Appius v. Claudius
Bibulus v. Calpurnius
Brutus v. Iunius

Caesar v. Iulius
M. Calpurnius Bibulus II 91
Carbo v. Papirius
Cato v. Porcius
Ap. Claudius Caecus I 12
L. Cornelius Sulla II 41

Cn. Domitius Ahenobarbus I 41
L. Domitius Ahenobarbus II 42
92

Drusus v. Livius

M. Favonius II 94

Gallica gens II 125
Gracchus v. Sempronius
Graeci II 93 (bis)

Italia I 84
C. Iulius Caesar II 131
M. Iunius Brutus I 41

M. Livius Drusus II 63.4

Cn. Papirius Carbo I 41
Cn. Pompeius Magnus I 27.41
II 31
M. Porcius Cato II 42.93
L. Postumius II 94

Rhodii II 712
Roma I 26.62. plebs Romana
I 41 II 24.32. populus Roma-
nus II 43. urbs Romana I 52

C. Sempronius Gracchus II 81
Sulla v. Cornelius
Sullana victoria I 41

II. CONSPECTUS ARCHAISMORUM

Ubi asteriscum (*) addidi, apparatus inspiciendus est.

ei pro i: inequorum I 25; for-
meidatur I 14; in gen. sing.
tuei II 45; ipsetus II 65; in
dat. sing. libidinei I 55; in
abl. sing. qualecumque I 110;
in nom. pl. ille I 15 *II 63;
fidei II 66; ignarei II 109;
quei *II 121; in acc. pl. mor-
tales I 11; in dat. pl. quieteis
I 25; in abl. pl. aequis II 32;
alleis I 81; illeis II 94; queis
I 26; in Inf. pr. pass. haberei
I 13 II 14 [semel auctor quasi

sollemniter pleniore forma
utitur: invisier II 127]; in
2. sing. Fut. II. act. compo-
suerels I 110; [in Coni. impf.
nequeiret *I 71]; in adv. ne-
quequam I 82; utel I 19
II 133; sicutel II 42; in par-
ticula quein *II 42.3

est per synizesin: dictus I 27;
difficilest II 71

n in Perf. attingerit I 44

oi in pron. rel. et indef. (qu-o-i):
gen. quouis II 11.14.32.86.92;
quouisquam II 127; dat. quoi
*II 91; quouquam II 11; quol-
que I 54 II 128

o pro e post v (vors-): per-
vorse I 15; pervorsam I 75;
advorsum I 18.43; divorsa
II 127

o pro u: volgi I 24; volgo
I 83

p pro b: apsolvi I 87; apsurde
II 81; opserutus I 65; optestor
II 138; optinebat I 11; op-
trectatoribus II 137; pleps
I 72

quom: conī. II 42.61; praep.
I 65.74

t pro d: haut I 84 *II 86; pro
tt: retulit I 62

u pro e in gerund. faciundo
I 12 II 16; faciundo ac di-
cundo II 42; reprehendunda
I 89

u pro i: aestumant II 87.111;
existumaverunt II 64; lubet
II 14.33.79; lubebat I 25;
lubido II 11.6.13.6; lubidini
I 43.61; in superl. asperume
I 16; asperrumis II 107; cla-
rissimus II 125; deterrumi
I 43; maxuma I 73 II 51;
maxumam II 132; maxume I
12.71 II 72.12.3; maxumum
II 64.73; maxumo II 91.135;
pessumus I 16

v post c: supervacuanea II 94
107 (cf. relicuum I 810)

III. CONSPECTUS SENTENTIARUM

a) earum, quae ad deos fortunam similiaque, b) quae ad
hominem eiusque animum, ingenium, virtutem etc., c) ad
homines (genus humanum, rem publicam etc.) pertinent (cf.
Pajk l. l. p. IXsq.).

a) fabrum esse suae quemque
fortunaē I 12 (ex carmine
Appii) — orta omnia intereunt
I 52 — nemo de futuro sa-
tis callidus satisque prudens
est II 11 — plerasque res
fortuna ex libidine sua agi-
tat II 12 — ubi divitiarum
clarae habentur, ibi omnia
bona villa sunt, fides probi-
tas pudor pudicitia II 78 —
perinde omnes res laudan-
tur atque adpetuntur, ut eorum
rerum usus est II 83

b) imprudentia pleraque et
se praecipitat I 83 — pleri-
que mortales ad iudicandum
satis ingenii habent aut si-
mulant I 89 — gloria in-
dustria alitur; ubi eam [glo-
riam] demperis, ipsa per se
virtus amara atque aspera
est II 78 — ad virtutem
una ardua via est, ad pe-
cuniam qua cuique lubet
nititur II 79 — malitia prae-
miis exercetur; ubi ea demper-
is, nemo omnium gratuito

malus est II 83 — avaritia belua fera inmanis intoleranda est II 84 — libertas iuxta bonis et malis, strenuis atque ignavis optabilis est II 114 — vivos interdum fortuna, saepe invidia fatigat: ubi anima naturae cessit, demptis optrectatoribus, ipsa se virtus magis magisque extollit II 137

c) nemo alteri imperium volens concedit I 13 — plerique rerum potentes perorse consulunt et eo se

IV. CONGRUENTIAE SALLUSTIANAE

C. = *Coniuratio Catilinae*. J. = *Bellum Iugurthinum*.

H. = *Histor. frg. ed. Maurenbrecher*.

ad hoc I 18 84 (C. 174 214 313. J. 22 63 31 28. 29. H. I 77 21)
in spem adducti I 25 (C. 404. J. 293 373 482)
id adeo II 75 (C. 372. 11. J. 653 1104 1111)
ad finitas I 22 (J. 1112)
ingenium adolevit II 102 (J. 633)
homines adolescentuli I 54 (C. 52 26)
adventarit I 52 (C. 56 4. J. 28 2 36 4 53 7 99 1. H. II 92)
adversa res II 107 (H. II 15. 47 13 III 48 4)
aemuli bonorum II 87 (C. 101. J. 85 37. H. IV 69 18)
aeque c. dat. I 56 (C. 11 1); amplius aeque II 22 (C. 51 11)
aestuat II 76 (C. 23 6. J. 93 2)
agitantur II 111 (J. 25 6); res p. agitari coepit II 10 5 (C.

munitiores putant, quo ille quibus imperitant nequiores fuere I 15 — pessumus quisque asperrime rectorem patitur I 16 — ea vera atque simplex via est, magistratum populo, non creditori gerere I 58 — sapientes pacis causa bellum gerunt, laborem spe otii sustentant I 62 — hostem adversum deprimere strenuo homini haud difficilest: occulta pericula neque facere neque vitare bonis in promptu est II 71

383); multa cum animo agitant II 14 (C. 53 4); dominationem agitabant II 36 (C. 95); agitare de I 31 51 (J. 30 1); plebs libere agitabat II 33; anxie agitatur II 105 (J. 23 3)
alii — pars I 86 (C. 21 66 4 74 1 85 13. J. 13 8 31 13 51 1 57 4); alius alium II 82 (C. 210 6 5 43 2 52 28. J. 53 8 66 3. H. I 55 20)
amiserint imperium II 74 (J. 14 23); libertatem II 93 (C. 33 4)
amplius aeque II 22 (C. 51 11)
simul cum anima retinerent II 107 (J. 31 22), coll. II 132
anteire virtute alium II 82 (J. 47 61. H. I 75); nobilis ignobilem antebat II 53 (H. I 77 13)
(quam paucissimis) apsolvi I 87 (C. 38 3. J. 17 2)
apud indignos erant I 11 (C.

20 8); apud animum meum II 61 (J. 110 3)
at contra I 16 (J. 47 15 3 36 2. H. II 47 2)
aulaeis villam exornare I 81 (H. II 70 2)
avidus potentiae I 22 (J. 15 4)

bonus atque strenuus I 16 (C. 207. H. IV 7. J. 75 67 2)

callidus ingenio II 91; callidum ingenium II 93 (H. II 47 4); satis callidus satisque prudens II 11 (C. 63. J. 95 3); calliditas II 106 (J. 107 3. H. IV 69 2)
capessere rem p. II 13 I 63 II 58 (C. 52 5. J. 85 4)
cariorem habeo libertatem II 125 (J. 103)
eā causā I 43 (C. 52 7)

res prospere cedit II 122 (C. 265 52 29)

ceterum I 13 II 138 (C. 17 6 20 6. J. 41 107)

clarum acceptumque II 76 (J. 70 2)

coaequari II 103 82 (C. 20 11)

coalescat concordia inter veteres et novos II 72 (J. 87 3)

commacularetur flagitiis I 43 (J. 102 5. H. I 55 21)

concupita I 75 (C. 113 51 33)

conglobatae I 53 (J. 97 4)

consilium fuit II 63 (C. 41. 53 6. H. I 55 18. 26. 77 2)

consulunt i. e. consultant I 15 (J. 60 5 64 5)

consumere sua atque aliena I 55 (C. 12 2)

contundere I 53 (J. 43 5)

corporis gaudiis II 75 (J. 23)

corrupto animo I 25 (J. 31 2)

cruentae manus II 92 (J. 31 12)

cupido divitiarum II 74 (H. IV 69 5)

dant adimunt quae lubet II 32 (J. 110 4)

decori habere I 82 coll. II 91 (J. 191 73 4 85 40)

defessos et exangues I 52 (C. 39 4)

deformantur I 13 (J. 14 7)

denegare I 55 (C. 54 4)

desidia et inertia II 87 (C. 41)

difficile atque asperum factu II 11 127 (C. 40 4)

disceptat II 7 12 (J. 11 2 21 4)

(arma inermis) disiecit II 24 (C. 61 3)

dissensio civilis II 37 (J. 41 10)

disturbavit factionem I 23; consilia disturbaverunt II 66 (H. I 77 13)

socordiae atque ignaviae ducō II 62 (J. 11 3)

egens nullius honestae rei II 53 (J. 14 17 57 1)

id eniti ut I 16 (J. 108 27 2 25 2)

equidem ego I 32 II 62 104 coll. II 21 (C. 51 15. J. 106 85 26)

evadendum inter difficultates I 18 (J. 50 6)

bene evenire I 8 10 coll. II 138 (J. 63 1 85 11)

eversam libertatem II 133; eversum irent II 42 (H. I 55 23)

exacta actate homines II 42 (J. 62)

in excelso sunt II 11 coll. II 86 (C. 51 12)

excidii fatum I 52 (H. I 11)

exerceto animum II 72 (C. 111); victoriam exercere II 35 (C. 38 4); exercitus I 82 II 12 6 (J. 71 1); — corpus atque ingenium exercitabat II 108 (C. 21)

expergiscantur ad libertatem II 5, 7 (C. 20 4 52 5)

extruere domum aut villam I 81 (C. 525)
 externis nationibus I 41 (H. I 55 5. 19)
 extollere sese I 75 II 137 (C. 71);
 suos ad honorem extollunt II 33 (J. 655)
 facere pericula II 71 (C. 331);
 tanta et tam praeclara facinora
 fecit II 24 coll. II 133 (C. 76
 195 29. J. 54 564)
 factiosi II 33 64 (C. 184 5132
 545. J. 81 etc.)
 factis fortibus I 75 II 53 coll.
 II 108 (C. 596. J. 538 85 4. 21)
 fatigatur animus II 105 (J. 701)
 domum familiamque II 132
 (C. 502)
 fenerator I 57 (C. 332)
 ferox animus I 56 (C. 57)
 firmanda res p. armis I 18 (J.
 231)
 flagitium I 82 II 133 (J. 301
 381 544); a flagitio aut faci-
 nore vacat II 92 (C. 141. 2 231
 375)
 florentior II 105 (C. 392. J. 831.
 H. IV 614)
 formidatur I 14 (H. I 55 24);
 formido I 32 (J. 413 etc.)
 fors tulit II 7 12 coll. II 116
 (J. 78 2); forsitan II 121 (J.
 1063)
 furibundus atque amens II 126
 (C. 319)
 gratiam gratificans I 75 (J. 34)
 gratuito malus II 83 (C. 163)
 habere *pro* tractari, coli I 13
 (C. 115. J. 1035)
 haud sane II 116 coll. II 102
 (C. 379 535)
 hebes I 82 II 91 (J. 543)
 sicutei hostiae mactati sunt
 II 42 coll. I 41 (H. I 55 14)

Id consilii II 23 (C. 453. J. 722)
 imperitare (c. *dat.*) I 15. 6 II 55
 117 (J. 197 761 1026)
 in te (*abl.* = 'bei') I 12 (C. 51
 16. 35)
 inbuta malis moribus II 56 (C.
 135)
 incessit mos I 54 (C. 73 133.
 J. 137 413)
 incommo rei p. II 67 (J. 921.
 H. II 559)
 incorrupta I 11 (J. 23)
 increpabantur I 41 (C. 214 531
 1003)
 incuria I 13 (H. IV 36)
 inertissimi II 36 93 (J. 441);
 inertia atque inopia II 54; de-
 sidia et inertia II 87 (C. 52 28)
 malo atque infido animo II 64
 (J. 615)
 infirmata I 13 (H. IV 16)
 inflexit animum II 42 (J. 93)
 ingentem animum subegit II
 107 (J. 632)
 inhonestum II 7 11; -issima II
 92 (C. 209. J. 34)
 inmanis belua (avaritia) II 84
 (J. 3112)
 imminutae opes II 103 (C. 391)
 immoderatus animus II 37 (C.
 5231)
 innocentis circumveniunt II 33
 (C. 5140)
 imprudentia I 83 coll. II 61 (J.
 537. H. IV 6915)
 insiticia II 113 (J. 123)
 insolentes II 36 (J. 1001)
 insomniis exercitus II 126 (C.
 272)
 inpollato fano I 27 (C. 116
 519)
 intoleranda II 84 (C. 106 5814.
 J. 1411)
 invasit cupido divitiarum II 74
 coll. II 810 109 (C. 25 106.
 J. 419 855)

invictum imperium II 125 (J.
 435)
 invidi II 810 (J. 853)
 ipsa se virtus II 137 (J. 8531)
 eversum ire II 42 (C. 364)
 iuxta ac II 64 7 12 (C. 378.
 J. 953)
 laboribus et periculis II 132
 (J. 8530)
 libero animo II 115 (C. 42)
 libidine ac licentia pro legibus
 utuntur II 34 (J. 317); saluti
 potius quam libidini I 61 (C.
 512)
 licentius liberiusque I 61 (J.
 874); rapinarum licentiam I
 54 (C. 123)
 lingua prompta I 89 (J. 441)
 loquax II 92 (H. IV 43)
 lubet: quae corrupto animo lu-
 bebat I 25 (J. 1104); quolius
 rei lubet II 14 (C. 54); dant
 adimunt quae lubet II 33 (J.
 3126); qua cuique lubet II 79
 (J. 445)
 luctus gemitus II 42 (C. 519. 20.
 J. 1415)
 ludibrio sunt I 54 (C. 132 209.
 J. 312)
 magis magisque II 137 (C. 57
 71. J. 62 76 531)
 maledictis inelquorum I 25 (C.
 214)
 malitia praemiis exercetur II 83
 (J. 222)
 malum publicum (C. 377. H. I
 4813)
 maximum (imperium) ex magno
 fieri II 43 (J. 102)
 mediocri sapientia I 19 (J. 81)
 moderantur gentibus I 109 (C.
 5125)
 more aut modestia I 44 (C. 114
 384)

mortalis I 11 27 75 88 II 11. 6
 64 84 127 136 (C. 15 28
 63 105 123. J. 13. 5 24)
 movet composita I 55 (C. 211);
 movere aut contundere I 53
 (J. 4110)
 multam magnamque curam ha-
 bui II 13 (C. 203. J. 629)
 multitudo volgi I 23 (C. 431)
 multo multoque asperius I 18
 (C. 2013); multo maxumus II
 51 73 (C. 364 5220. J. 61
 1533)
 municipia et colonias I 86 (C.
 174 5813)
 munificentiam II 15 (C. 542)
 ne (= *nae affirm. c. Ind.*) II 114
 (C. 5227. J. 1421 8520)
 (aut alia) necessitudo I 22 (C.
 175)
 nequequam I 82 (C. 202 5229
 582)
 obtentui erit II 115 (H. I 5524)
 in occulto II 113 (J. 8523)
 occupandae rei p. in spem ad-
 ducti I 25 (J. 3112)
 onerare ventrem I 82 (J. 766)
 opes deminutae II 52; inmi-
 nutae II 103 (C. 391. J. 621);
 homo magnis opibus I 21
 (J. 702); alienas opes petere
 II 53 (J. 1423. H. II 474)
 optabilis II 113 (H. IV 614)
 optimum factu I 31 (C. 321
 551 575. J. 1075)
 optinebat (*imp.*) pro vero I 11
 (J. 807)
 optestor II 138 (J. 1072)
 optrectatoribus II 137; obtrec-
 tant II 84 (H. IV 51)
 opulentia II 13 (C. 529); ex -a
 II 710 (C. 63); res militaris
 opulentior II 58 (C. 529)
 pariter cum I 85 (J. 94 682
 771 1065)

particeps dominationis I 2 3 (J. 14 9)
 patrata II 10 8 (C. 18 8. J. 13 5)
 patria atque parentes II 8 4
 13 1. 6 (C. 6 5 52 3. J. 3 2 87 2)
 paucis (*scil. verbis*) accipe I 2 1 (J. 110 6); quam paucissimis I 8 7 II 13 8 (C. 4 3 59 38 3. J. 15 1 17 1 95 2. H. I 2)
 pecoris modo conscissam I 4 1 *coll.* II 4 2 (C. 58 21)
 pecunia maxuma omnium perniciēs est I 7 3 (C. 11 3. J. 16 4)
 per inertiam II 9 3 10 4 (C. 20 2. J. 2 4); per iniuriam I 2 2 8 5 (H. I 48 15); per summum scelus I 4 1 (C. 12 5. J. 14 7 15. H. I 55 7); per libidinem I 1 1 (C. 6 7); per otium I 4 4 (C. 16 3. J. 14 13 76 1); per servitium II 3 5; per socordiam II 12 5 (J. 1 4); per virtutem II 7 5 10 5 (C. 20 9. H. I 55 5); — permanserant I 1 1 (J. 5 5); permiscet divina cum humanis II 8 4 (J. 5 2); permixtos cum veteribus novos II 5 8 (J. 44 5 46 7 59 3); perscripsi II 13 8 (C. 4 3. J. 30 4)
 perinde II 8 3 (J. 4 8. H. II 47)
 petere alienas opes II 5 3 (C. 1 5); praedam petunt I 1 8 (C. 21 1 33 4)
 (satis) pollet II 7 4 (C. 6 3); cf. satis valerent II 8 7 (J. 1 3)
 polluta probro ac luxuria I 2 5 (J. 15 5)
 populos nationesve I 7 4 *coll.* II 7 5 10 3 (C. 10 1 20 7. H. IV 69 5)
 post paulo II 10 3 (J. 108 3); post dignitatem haberi II 1 4 (J. 73 5); in posterum I 1 8 5 8 (H. III 48 12)
 plus potest I 1 2 (C. 39 4. J. 10 7); quantum armis posset

II 1 3 (C. 53 6); potissimum II 9 4 (J. 14 9. 15 30 4 67 1)
 praeceps animus II 3 7 (J. 6 3); se praecipitat I 8 3 (J. 41 9)
 praedae futuros I 5 2 (C. 21 4 48 2)
 praemium ignaviae I 8 6 (J. 85 20); praemia belli II 13 7 (C. 17 1)
 neque praetor neque consul II 7 10 (J. 4 8)
 pravas artis malasque libidines I 6 4 (J. 13. C. 51); prava consilia II 1 1 *coll.* II 5 6 (J. 25 8. H. I 48 1); animi pravitate II 3 1 (J. 2 4)
 pro socordia aestiment I 5 5 (C. 12 1); pro vero constat II 2 7 (C. 15 2); optinebat I 1 1 (J. 80 7); pro nihilo haberi II 12 7 (J. 31 25); pro legibus utuntur II 3 4 *coll.* I 8 2 (J. 61 3)
 probitati et industriae I 7 2 (J. 13 4 7); fides, probitas, pudor, pudicitia II 7 8 (C. 10 4 12 2)
 probro polluta I 2 5 (J. 15 5)
 profundae libidini I 4 3 (J. 81 1)
 promiscue II 7 12 (J. 26 3)
 in promptu (esse) II 21 7 1 12 2 (C. 7 1. J. 111 1)
 prospere cedet II 12 2; eveniet II 13 8 (C. 26 5 52 29. J. 63 1)
 pulcherrimum putent I 15 (C. 31)
 -que ... -que II 12 7 (C. 93 34 4. J. 10 2 21 4 79 9 85 36)
 quin *c. Imp.* II 2 4 (C. 20 14. J. 85 41)
 quippe *c. Coni.* I 7 1 (quippe cum *c. Coni.* II 11 11 3); qui *c. Coni.* II 9 3; *c. Ind.* II 5 7 7 7 10 8 (C. 11 8 19 2 52 20. J. 15 53 5 85 5. 27 90 1)
 rectorem I 1 6 (J. 2 3)
 regi aut imperatori II 1 1 *coll.* I 11 7 4 (C. 2 3)

repentinae caedes I 4 2 (J. 58 2. H. III 61 19)
 reputans quom (= cum) animo I 7 4 (J. 13 5 70 5 85 10)
 sanguine satuari II 4 2 (H. I 41 5)
 scilicet I 3 4 4 3 II 13 1 (C. 16 3 52 18. J. 4 6 31 19 etc.)
 scorta aut convivia I 4 4 *coll.* I 8 2 (C. 7 4 14 6)
 secessio fuit II 5 2 (C. 33 3. H. III 48 1. 17)
 sedaverit curam II 12 6 (J. 33 3)
 semet I 8 1 (C. 44 2. J. 41 9 56 2)
 servitio oppressus I 8 2 *coll.* II 6 1 10 3 (C. 51 31)
 simul cum II 10 7 13 2 (C. 2 5 33 4. J. 14 22 78 3. H. II 47 4)
 simultas II 11 1 (C. 9 2. H. I 12 2)
 socordia atque ignavia II 6 7 10 9 (C. 52 29 58 4. J. 31 2. H. I 77 11)
 stipendiis emeritis I 8 6 *coll.* I 4 3 (J. 84 2)
 super *c. acc.* II 13 6 (J. 19 5)
 supervacuanea II 9 4 10 6 (C. 51 19 58 11)
 suppetit II 4 5 *coll.* I 5 6 (C. 16 3)
 tabescere vetustate II 12 5 (J. 14 25)
 tantum modo II 10 4 (C. 20 10 24 3 47 1 52 15. J. 14 1 17 3 etc.)
 hac tempestate II 13 5 (J. 31. H. I 77 10); his -atibus II 11 6 (C. 53 5. J. 108 2)
 me spes tenet II 8 3 (C. 58 18)

terrae et maria componenda sunt I 7 1 (C. 10 1. H. II 47 14)
 torpedo II 8 7 (H. I 77 19 III 61 26)
 trahunt rapiunt II 3 4 (C. 11 4)
 vana lingua II 9 7 (C. 20 2)
 vastitas II 13 6 (J. 5 2)
 venalem habere I 8 3 II 5 4 (C. 10 4)
 ventri ac profundae libidini I 4 7; ventrem onerare I 8 2 (C. 2 8. J. 85 41)
 ad verum perges I 5 1 *coll.* II 2 4; haud procul a vero II 7 6 (J. 16 1 30 2 35 8. H. I 6)
 verum enim I 8 9 (C. 2 9 20 10)
 videlicet II 6 4 (C. 52 14. 28. 32. J. 107 3)
 vilia bona II 7 2 (C. 16 2. H. II 47 3)
 vindices te ab impetu II 2 3 (C. 20 6)
 pro virili parte dictum I 8 10 (C. 20 11 25 1)
 virorum mulierum (*asynd.*) II 4 2 (C. 25 2)
 vis creditorum I 2 6 (H. I 55 12 65 V 2); animi II 9 1 (C. 61 1. J. 33 2); avaritiae II 8 5 (J. 32 4)
 volens I 1 4 (J. 73 3 103 6)
 voluptati est II 4 3 (C. 2 8. J. 100 5)
 volvit in pectore II 7 6 *coll.* I 8 9 (C. 32 1 41 3. J. 6 2 108 3 113 1).

Praeterea hae voces, etsi in libris historicis non leguntur, tamen vere Sallustianae mihi videntur esse:

adiutare II 124	magis aut minus II 74.10
aequi atque iniqui II 86	malefaciundo ac dicundo II 42
agitare gloriam II 136	
benignitas et clementia I 33	obprobria victoriae I 43
bonus atque clemens I 14	haud obscurum factu I 84
	patenti via adversum perges I 51 (cf. II 76)
defessi laudando I 12 II 16	rerum potentes I 15
dolus atque malitia II 64	praegressus es alios I 12
	pudor atque modestia I 55
fuditus omnia misceri II 61	
	quanti et quam multi I 27
inmane dictust I 27	saeva atque crudelia I 42
non inscius neque imprudens II 61	stabillias communiasque II 114
insperantibus II 43	strepunt obtrectant II 87
	studia artesque I 61
laeta et candida I 33	stupor atque torpedo II 87.
uti lubido tulit II 176	

Einleitung in die Altertumswissenschaft. Herausgeg. von A. Gercke und E. Norden. 3 Bände.

- I. Methodik, Sprache, Antike Metrik. Griech. u. röm. Literatur. 2. Aufl. Geh. M. 13.—, geb. M. 15.—
- II. Griech. u. röm. Privatleben. Griech. Kunst. Griech. u. röm. Religion. Geschichte der Philosophie. Exakte Wissenschaften und Medizin. Antike Numismatik. 3. Aufl. [Unter der Presse 1920.]
- III. Griechische Geschichte bis zur Schlacht von Chaironeia. Griechische Geschichte seit Alexander. Röm. Geschichte bis zum Ende der Republik. Die römische Kaiserzeit. Griechische Staatsaltertümer. Röm. Staatsaltertümer. 2. Aufl. Geh. M. 10.—, geb. M. 12.—
- „Das Ziel, das den Herausgebern vorschwebte, ist fast durchweg in vorbildlicher Weise erreicht worden. Eine Reihe ausgezeichneten Fachgelehrter haben zusammengewirkt, ohne daß sie in nivellierender Gleichmacherei darauf verzichten mußten, ihre persönlichen Meinungen mit denen des Nachbarn in Kongruenz zu bringen; so decen sich z. B. keineswegs die Anschauungen der drei Gelehrten, die sich über die ethnographische Stellung der Makedonier äußern, und ebenso urteilt Beloch über die Herkunft der Etrusker ganz anders als Kretschmer und Lehmann-Haupt. Der Jünger der Wissenschaft soll wissen, auch der Anfänger, daß es Probleme und daher auch Meinungsverschiedenheiten gibt.“ (Indogerm. Forschungen.)
- „Diese Einleitung in die Altertumswissenschaft ist eine ausgezeichnete Leistung, und die ganz überwiegende Mehrzahl der Beiträge steht vollkommen auf der Höhe ihrer Aufgabe, indem sie nicht nur dem Anfänger eine zuverlässige und gründliche Einführung in Methode und Wissensstand der einzelnen Disziplinen geben, sondern an vielen Punkten auch ihrerseits die Forschung selbständig weiterführen und um wesentliche Ergebnisse bereichern. Vor die Aufgabe gestellt, zu entscheiden, welche Abschnitte das höchste Maß von Anerkennung verdienen, kommt der Kritiker in eine gewisse Verlegenheit, weil die Wahl zwischen vielem Guten schwer ist.“ (Georg Wissowa in den „Neuen Jahrbüchern.“)

Fr. Lübkers Reallexikon des klassischen Altertums. 8. Aufl., in vollständiger Neubearbeitung herausg. von J. Geffcken und E. Ziebarth. In Verbindung mit B. A. Müller und unter Mitwirkung von E. Hoppe, W. Liebenam, E. Pernice, M. Wellmann u. a. Mit 8 Plänen. Geh. M. 32.—, geb. M. 38.—. Ausgabe mit Schreibpapier durchsch. in 2 Bänden geh. M. 50.—, geb. M. 62.—

„Die beiden Herausgeber und ihr gelehrter Stab haben es ganz vorzüglich verstanden, das Wissen der heutigen Altertumswissenschaft, wie sie versprechen, kurz und bündig darzustellen. Vortrefflich ist die der alten Auflage fehlende Verweisung auf die neueste Fachliteratur, die zu weiteren Studien anspornt. Ganz besonders erfolgreich ist auch der energische Kompendienstil, der einen so wohlthuenden Gegensatz bildet zu dem trübseligen, weitschweifigen Geschreibe, das die wissenschaftliche Literatur auch unserer Facis mannigfach erfüllt.“ (Deutsche Literaturztg.)

W. S. Teuffels Geschichte der römischen Literatur. Neu bearbeitet unter Mitwirkung von E. Klotz, R. Leosold und P. Wessner von W. Kroll und Fr. Skutsch. 3 Bände.

- I. Band. Die Literatur der Republik. 6. Aufl. Geh. M. 8.—, geb. M. 13.—
- II. Band. Vom Jahre 37 v. Chr. bis zum Jahre 56 n. Chr. 7. Aufl. Geh. M. 10.—, geb. M. 15.—
- III. Band. Vom Jahre 56 n. Chr. bis zum Ausgang des Altertums. 6. Aufl. Geh. M. 10.—, geb. M. 15.—
- „Die Arbeit war den besten Händen anvertraut; das sieht der Philologe an den Namen, die das lehrte jede Seite. Überall zeigt sich die bessernde Hand in Streichungen und Zusätzen. Die Zahl der Belegstellen zwar hat sich wenig vermehrt; das Material hat nur selten zugenommen. Überall sind die letzten Forschungen hineingebracht.“ (Berliner phil. Wochenschr.)

Auf sämtliche Preise Teuerungszuschläge des Verlags (ab April 1920 100 %, Abänderung vorbehalten) und der Buchhandlungen

Verlag von B. G. Teubner in Leipzig und Berlin

Die griechische u. lateinische Literatur u. Sprache. (Die Kultur der Gegenwart, hrsg. von P. Hinneberg. Teil I, Abt. 8.) 3. Aufl. Geh. M. 12.—, geb. M. 18.—, in Halbfranz geb. M. 24.—

Inhalt: I. Die griechische Literatur und Sprache. Die griechische Literatur des Altertums: U. v. Wilamowitz-Moellendorf. — Die griechische Literatur des Mittelalters: K. Krumbacher. — Die griechische Sprache: J. Wackernagel. — II. Die lateinische Literatur und Sprache. Die röm. Literatur des Altertums: Fr. Leo. — Die latein. Literatur im Übergang vom Altertum zum Mittelalter: E. Norden. — Die lateinische Sprache: F. Skutsch.

Vom Altertum zur Gegenwart. Die Kulturzusammenhänge in den Hauptepochen u. auf den Hauptgebieten. Skizzen von: F. Boll, L. Curtius, A. Dopsch, E. Fraenkel, W. Goetz, E. Goldbeck, P. Hensel, K. Holl, J. Ilberg, R. Imelmann, W. Jaeger, V. Klemperer, H. Lietzmann, E. von Lippmann, A. von Martin, Ed. Meyer, L. Mitteis, C. Müller, E. Norden, J. Partsch, Bonn, J. Partsch, Leipzig, A. Rehm, G. Roethe, Wilh. Schulze, E. Spranger, H. Stadler, A. Wahl, M. Wundt, J. Ziehen. 2., verm. Aufl. Geh. ca. M. 12.—, geb. ca. M. 14.—

„Alles in allem ein reifes, tief durchdachtes und fein ausgeführtes Geschenk deutschen Fleißes und deutscher Gelehrsamkeit. Mag sich die deutsche Wissenschaft und ihr liebstes Kind, die Jugenderziehung, in Zukunft entfalten wie sie will — an den Ergebnissen solcher Bücher darf sie nicht vorübergehen, wenn sie sich nicht selbst ihres wohlverstandenen Vorteils entschlagen will.“ (Die Grenzboten.)

Charakterköpfe aus der antiken Literatur. Von Ed. Schwartz. I. Reihe: 1. Hesiod und Pindar. 2. Thukydides und Euripides. 3. Sokrates und Plato. 4. Polybios und Poseidonios. 5. Cicero. 5. Aufl. II. Reihe: 1. Diogenes der Hund und Krates der Kyniker. 2. Epikur. 3. Theokrit. 4. Eratosthenes. 5. Paulus. 3. Aufl. Kart. je M. 3.50

„... Schwartz beherrscht den Stoff in ganz ungewöhnlicher Weise: das Reinstoffliche aber tritt allmählich ganz in den Hintergrund, dafür erglänzt jede einzelne der Erscheinungen um so klarer und mächtiger im Lichte ihrer Zeit. Wir lernen jeden einzelnen der geistigen Helden als ein mit innerer Notwendigkeit aus seiner Epoche hervorgehendes Phänomen betrachten und einschätzen.“ (Das literarische Echo.)

Römische Charakterköpfe in Briefen. Vornehmlich aus Cäsarischer und Trajanischer Zeit. Von Carl Bardt. 2. Aufl. Mit 1 Karte. [Unter der Presse 1920.]

„... Bardts hieß das Verständnis oft recht schwieriger Stücke, macht nach Charakterisierung der Lage der Briefschreiber geradezu gespannt auf die Dokumente und läßt so ein lebensvolles Bild der Zeiten und ihrer Männer sich vor unseren Augen erschließen.“ (Das hum. Gymn.)

Die germanische Urgeschichte in Tacitus' Germania. Von Eduard Norden. Mit 1 Titelbild u. 1 Karte. Geh. M. 30.—, geb. M. 38.—

Der Versuch, Abschnitte der taciteischen Germania in dem Zusammenhange der hellenisch-römischen Ethnographie einzuordnen, weitet sich zu Untersuchungen zur Urgeschichte des germanischen Volkes, zu wichtigen Episoden unserer ältesten vaterländischen Geschichte aus.

Antike Technik. Sieben Vorträge von H. Diels. 2., erw. Aufl. Mit 78 Abb. 18 Tafeln u. 1 Titelbild. Geh. M. 9.—, geb. M. 11.—

„In meisterhafter Weise und mit erstaunlicher Beherrschung auch abgelegener kulturgeschichtlicher Gebiete aller Zeiten, zugleich in ausgeprägt praktischem Sinn hat Diels es verstanden, ein Stück großer Vergangenheit wieder zu erschließen.“ (Neue Jahrbücher.) Auf sämtl. Preise Teuerungszuschl. d. Verlags (ab April 1920 100 %, Abänd. vorbehalten) u. d. Huchh.

Verlag von B. G. Teubner in Leipzig und Berlin

This book is due on the date indicated below, or at the expiration of a definite period after the date of borrowing, as provided by the library rules or by special arrangement with the Librarian in charge.

DATE BORROWED	DATE DUE	DATE BORROWED	DATE DUE
C28 (449) M50			

COLUMBIA UNIVERSITY LIBRARIES

1010676961

87 ST

IF 2

